

ACC. NR. 4855

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland Upptecknat av: Folke Neij
Härad: Tveta Adress: Bankeryd.
Socken: Bankeryd Berättat av: C. Magnusson
Uppteckningsår: 1737 Född år 1862 i Bankeryd.

Uppteckningen rör Halmfigurer och utklädning vid skörden
och jultiden.

Skriv endast på denna sida!

6 sid.

4855

Hyltén-Cavallius-Stiftelsens frågelista 3

Halmfigurer och utklädning vid skörden och jultiden.

Upplysningar angående meddelarne.

Hemmansägaren C. Magnusson, Backen Västergård, Bankeryd, är född 1862 i Bankeryd. Han har gården i arv efter sina förfäder, som före honom bebott och brukat densamma. Har gott minne och redigt huvud.

Lägenhetsägaren Anders Appelberg, Bankeryd, är född 1867 i Bankeryd. Han tillhör en gammal faktorismedssläkt här och har väl reda på sig i skilda ämnen.

Suvel
Tveta hd

Bankorp 4855 Appd. Folks Vaj
Bankorp

Per. C. Magnusson
f. 1862 i Bankorp

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2.

Vid skörden.

1937

Någon roll av antytt slag synes halmen ej ha spelat.

Vid tröskningen.

"Halmen i sista lägret gjo'des en kärve å, å den skulle gömmas te Jul å bäddas söskonsäng mä".

Lucia.

Lucior med ljus på huvudet ha även förr uppträtt. Men mera vanligt tycks ha varit (i denna faktorismedernas bygd), att "gesäller'a klädde ut sej å geck i stuger'a för å få fölle (fylla)". På Lucia-dagens morgon vankades kaffe och runda "vettelemper".

Julen.

1) Angående kärvar till fåglarna svarar Appelberg:

"Ja, så långt ja' minns ha' dä allti' vatt vannli't, å ä' än".

Till fågelkärve, "julaneck", valde man "havvre", en större

kärve. Den uppsattes alltid på Julaftonen. Om märken och iakttagelser säges: "Va' dä möcke talgoxa' framme, så förebådade dä möcke snö". Fågelkärvens halm kastades efteråt till strö under korna.

2) Att golvet täcktes med halm under Julen, har varit vanligt förr i tiden även i Bankeryd. Det var alltid råghalm.

4) Om den tidigare nämnda stora kärven, som tillvaratogs vid tröskningen, berättar Appelberg: "Ja' minns en trejjeda' Jul, när ja' va' liten. Då hade di gille öppe på en sä'akammare å söp å skøjade, dränga' å flecker öm varannra. Då va' dä nöra, söm kom öppbäran'es mä den store kärven å la' 'en på gölvet å skulle bädda söskonsäng. Nä' fleckera började å lösa öpp kärven, så va' dä en kar' inni (dä va' förrästen far min), å då ble' dä så mö' väsen å skøj".

5) Om utdelning av gåvor vid julen säger Magnusson:

4855

"Ja, dä ä' gammalt. Dä ha' vatt alla tider, söm en minns å ha' hö't talas öm". Gåvor vid Nyår anses också ha gamla anor. Mången gång förekom nyårgåva i stället för en tilltänkt julklapp, som man ej blivit i tillfälle att ge. Vid Jul kallades gåvorna, ofta mycket enkla, för julklapp, och vid Nyår nyårgåva, liksom nu. Vid Jul var det "jultömten", som delade ut klapparna. "Han s'ulle föreställa en gammal man å hade skråbuksansekte mä långt helskägg. Kläder, dä hade han gammal lump, fö' dä s'ulle se fatti't ut". Vid sitt inträde sjöng han:

"Förlåt, att jag så dristig är,
och in till Eder stiger.
Allenast jag om ursäkt ber
och Julen önskar Eder".

"Se'n dro' han fram sin säck å började dela ut. Dä va' påskrevet på var paket, vem söm s'ulle ha' 'en". Skämtgåvor förekommo också. "Di kunne få paketer, så stora, å så gött

Småland
Frosta
Bankeryd
1882

4855

Myr & Folke Mij
Per. Magnusson
Född 1882 i Bankeryd

söm ingenting i". Beträffande gåvornas allvarliga eller skämtsamma karaktär säger Appelberg: "Ja' tror, att di va' mer skämtsamma förr än nu". "Julabocken" är känd i form av en livlös djurfigur, men annandag Jul gick en förklädd omkring som "julabocken". "Då förmade di te en bock uttå råghalm å bann på 'en rö'a bann å så'nt". Till Jul var det också vanligt, att "di snodde uttå halm lite' prydnader, "vesker" (viskor) "å ljusastaka'".

6) "På Julada'n feck ingen gå nå'nstans, men annda' Jul, då börjades bjudningera å kalasa". Då var också "julabocken" ute. Också var Staffan "ut' å re'". Senare har det varit figurer till fots vid Staffan. Ungdomen har klätt ut sig till "Staffans-dränga'" eller "stallknekta'". De sjöngo då: "Staffan va' en stalledräng" etc.

8) Stjärngossar brukade vara ute på trettondagen. "Den ene hade e' uddi' stjä'na å papper mä olika färger på

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5.

4855

var udd. Den hade han fastsatter på en stake, söm han bar.
Sjöng något gjo'de di också, men dä ha' ja' glömt".

9) Knut.

"Tjugenda' Knut

dansa' Jula ut".

Då plundrades julgranen och kastades ut. Och söndagen efter
tjugondag Knut ver "Benskrämlesönnda'". "För då va' dä slut
på bå' såglet å allt".

F. Neij

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6.